

tem **Can. i.** Cum esset rex in accubi-
tu suo narodus id est crux etc.

De exaltatione sancte crucis

Exaltatio scē crucis solenni-
ter ab ecclesia celebrat̄ q̄a
in ea fides plurimū exalta-
ta fuit. Anno enī dñi sexingētesimo
decimoquinto permittēte dño fla-
gellari pplm suū p seuciāz pagano-
rū **Cosoroē** rex persarū oīa regna
terrarū suo imperio subiugauit **Je-**
rusalem aut̄ veniens a sepulcro dñi
terrificus rediit sed tñ partēz sancte
crucis quā sancta helena ibidez re-
liquerat asportauit **Volens** autez
Cosoroē ab oibus coli vt de^o. tur-
rim ex argento et auro influentib⁹
gēmis fecit. **Et** ibidem solis et lune
et stellaz imagines collocauit **Per-**
stribiles et occultos ductus q̄i deus
desup aquā infundebat et in s̄bter-
raneo specu equi q̄ozigas trahen-
tes in circuitu ibāt vt quasi turrim
mouerēt et tonitruū simularēt **Filio**
g^o suo regno tradito i tali fano p
phanus relacet et iuxta se crucē dñi
locans. appellari se ab oibus deuz
iubet. **Et** sicut legi^t in li. mitrali de
officio **Ipse** **Cosoroē** in throno re-
sides tanq̄ pater. lignū crucis sibi
a dextris posuit loco filij. et galluz
a sinistris loco spūssandi. **Se** vero
patrē iussit nōiari. **Tunc** **Eraclius**
imp̄ator exercitū copiosū collegit
otra filiū. **Cosoroē** iuxta danubiū
flumiū dimicaturus aduēit. **Tandē**
vtriusq̄z principib⁹ placuit vt ipsi su-
per pontē soli ossigerēt. et q̄ victor
existēt ipse sine damno vtriusq̄z ex-
ercitus imperiuz vsurparet. **Decre-**

tū etiā erat vt quicumq̄z principem
suū iuuare p̄sumeret. cruribus exci-
sis et brachijs ab eo continuo in flu-
mine mergeret̄ **At** **Eraclius** totuz
deo se obtulit. et sancte cruci se de-
uotione qua potuit commendauit
Ambob⁹ itaq̄ in cōflictu duratib⁹
Eraclio dñs victoriā tribuit et cun-
ctū exercitū suo imperio subiugauit
adeo q̄ vniuers⁹ pplus **Cosoroē** fi-
dei christiane se s̄bdidit et sacrū ba-
ptisma suscepit **Cosoroē** autē igno-
rabat exitum belli qz cuz ab oibus
odiret̄ a nemie sibi intimat̄. **Eracli-**
us at̄ ad eū puenit et in throno au-
reo eū sedē reperies eidē ait **Quia**
lignū crucis s̄m tuuz moduluz ho-
norasti. si baptismum et fidē christi
suscepis adhuc vitā et regnuz pau-
cis a te acceptis obsidib⁹ obtineb⁹
Si at̄ h̄ implē cōtempseris. gladio
meo te feriam et caput tuū p̄scidaz
Cū ergo illi adq̄escere nollz extra-
cto gladio cuz. p̄tinus decollauit.
Et qz rex fuerat. sepeliri fecit **Filiū**
h̄o suū decē annoz quē cuz eo rep-
perit baptisari fecit et de sacro s̄ote
ipm suscipiens regnū paternū ei di-
miit **Turrim** h̄o illā destruens ar-
gentū in predā sui exercit⁹ tribuit.
Durū h̄o et gēmas ad repandum
ecclesias quas tyrannus destruxe-
rat reseruauit. **Sacram** igitur cru-
cem suscipiens **Jerusalem** repos-
tauit. **Cum** autez de monte oliueti
descendens per portam qua domi-
nus passurus intrauerat i equo re-
gio et ornamentis imperialibus in-
gredi vellet repente lapides porte
descēderūt et inuicē q. vn⁹ paries se

et de alio
et de alio
et de alio

clausurunt **S**up quo stupentib? cū
ctis .angelis dñi signum crucis in
manibus tenēs .sup portā apparu
it .o. **C**ū rex celorū ad passiōez p
hanc portā intraret .non cum cul
tu regio .s; humili asello ingrediēs
humilitatis exemplū cultoribus su
is dereliquit .**E**t hīs dictis ange
lus abcessit **T**ūc impator lacrimis
diffusus seipsū discalciavit et vesti
mēta vsq; ad camisā exiit crucem
q; domini accipiens vsq; ad portā
humiliter baiulavit **M**oxq; duricia
lapidū celeste perpendit imperium
Statiq; porta se suberigens libez
itrātib; patefecit ingressū **D**oor
autē suauissimus qui eodez die .eo
demq; momento quo de curru cof
droe sacra crux fuit ablata ihero/
solimis d; p̄larum puincia per tā
longa terrarum spacia fuerat elap
sus tūc redijt .oēsq; mirabili suau
tate refec̄ .**R**ex autē deuotissimus in
has cruel. laudes prorupit **O** crux
splendidior cūctis astris mūdo ce
lebris .hominibus multum amabi
lis sanctior vniuersis .q̄ sola digna
portare fuisti talentum mundi dul
ce lignum dulces clauis dulcis mu
cro .dulcis hasta .dulcia ferēs pon
dera **S**alua p̄ntem cateruam in tu
is hodie laudibus ogregatā **S**ic
q; preciosa crux in loco suo restitui
tur et antiq̄ miracula renouāt .mor
tuus quidā vite restituit .palitici &
curantē .Leprosi .io .mundantē **E**cci
rit .illuinanē demones effugantē et a
varijs languoribus plurimi liberā
tur **E**t sic impator eccias reparās
et regijs muneribus cumulans ad
p̄ria remeauit **I**n cronicis autem

hoc aliter gestū fuisse narraē dicit
ei q̄ dū cosdroe vniuersa regna oc
cupans iherusalem cū zachria pa
triarcha et lignū crucis cepisset et e
raclius cū eo pacez facere vellet .iu
rauit ille se cū romanis pacez non
factuz .donec crucifixū abnegarēt
et solem adorazēt **T**unc eraclius
zelo armatus contra eū exercituz
mouit et persas multis p̄lijs deuas
tauit et cosdroe vsq; ad thesifōtem
fugere cōtulit **T**andē cosdroe dis
senteriam incurrēns mendasā filiū
suū in regē coronare voluit **Q**uod
s̄hrois eius primo genitus audiēs
cum aradio sedus inijt .patrēq; cū
nobilibus psequēs in uinculis iecit
Quem pane tribulacionis et aqua
sustentans angustie tandem sagit
tari et occidi fecit **P**ostmodū omēs
in carceratos euz patriarcha et lig
no crucis eraclio destinauit **I**lle au
tem preciosū lignū crucis iherosoli
mā detulit et postmodū constantino
polim deportauit **H**ec in mult. cro
nicis legūtur **D**e hoc at ligno cru
cis sic dixit sibilla ap̄d paganos sic
dicit in historia triptita **O** ter bene
dictū lignuz in quo deus extensus
est hoc forte dictum est p̄pter vitaz
nature gratie et glorie que ex cruce
prouenit **A**pud constantinopolim
iudeus quidam ecclesiā scē sophie
ingressus quandā imaginē christi
ibidem conspexit **Q**ui se ibi solū cō
siderans gladiuz arripuit et appro
pinquās in gutture christum p̄cus
sit **S**tatiq; inde sanguis exiuit et
iudei faciē et caput asp̄xit **Q**ui ter
ritus imaginem accipiens et ipsam
in puteum proficiens statim aufu
ff z

git. **Q**uidam autem christianus ei ob
uiauit. sibiq; dixit. **U**bi uenis iudee
aliquem hominem occidisti? **E**t ille.
Falsum est. **C**ui rursus ille dixit. **V**ere
homicidium perpetrasti. et ideo sanguine
asperfus es. **E**t inde. **U**bi deus christi-
anoz magnus est et fides eius fir-
ma per omnia probatur. **N**equaquam ei
percussus hominem. sed christi imaginem.
Et continuo sanguis de eius gutture
emanauit. **D**uxit autem iudeus hominem il-
lum ad puteum et inde sanctam imagi-
nem extraxerunt. **P**laga autem in gutture
imaginis christi ut fertur adhuc
hodie cernitur. **E**t iudeus continuo fidelis
efficitur. **A**puud siriam in ciuitate
beruth quidam christianus sub annua
pensione hospicium habens imagi-
nem domini crucifixi circa lectuli facies
in pariete affixerat et ibi orationes
suas continue faciebat. post annuz
vero aliam domum locauit. et imagi-
nem ibidem ex obliuione reliquit. **Q**ui-
dam autem iudeus predictam domum
conduxit et die quadam unum de stri-
bulis suis ad diuinum inuitauit. **I**n-
ter epulas autem ille qui inuitatus fu-
erat. casu circumspiciens imaginem
infixam parieti intuetur. et in illum
qui ipsum inuitauerat ita fremens.
Cur imaginem Iesu nazarem tenere
audeat ominatur. ille autem cum adhuc
predictam imaginem non uidisset sa-
cramentis quibus potuit affirmabat
quod illam de qua dicebat imaginem
penitus ignorabat. **T**unc illi placatum
se simulans ualefecit et ad pri-
cipem sue gentis abiens iudeum illum
de his quod uiderat accusauit. **J**udei
ergo congregati. ad domum eius
conueniunt et uisa imagine illum con-

tumeliosis uerbis afficiunt. et extra sy-
nagogam seminum proiciunt. **I**ma-
ginem vero pedibus calcantes cum
facta in ea dominice passionis oppro-
bria renouarunt. **C**um vero latus la-
teus perforassent. prius sanguis et
aqua uerberum eruit et suppositum
uas impleuit. **S**tupescerunt iudei san-
guinem illum ad synagogas detule-
runt et omnes infirmi ex ipso inundati pro-
tinus curabant. **T**unc iudei episco-
po tre omnia per ordinem narrauerunt et
baptismum et fidei christi unanimum susce-
perunt. **E**piscopus autem sanguinem illum in am-
pullis cristallinis et vitreis conser-
uauit. **C**hristianum autem illum ad se
acceriuuit et quis tam pulchram imagi-
nem composuisset inquisiuit. **A**c ille
dixit. **N**icodemus eam composuit quam
moziens Gamalieli. **G**amaliel za-
cheo. zacheus iacobo. **J**acobus si-
moni dereliquit. **S**ic quod in ierusalem
usque ad excidium urbis fuit. donec
inde a fidelibus in regnum agrippe
delata et inde ad patriam meam de-
ducta a parentibus meis ad me iure
hereditario deuenit. **F**actum est hoc
anno domini septingentesimo quinquage-
simo. **T**unc omnes iudei synagogas
in ecclesias consecrarunt. **E**t ex tunc hic
mos inuenerunt. ut ecclesie consecrarentur quod
ante tempus altaria consecrabant. **P**ro-
pter illud miraculum ordinauit eccle-
sia quinto kalendas decembris. vel
ut alibi legitur quinto idus nouembris.
memoria fieri dominice passionis. **U**nde
et rome consecrata est ecclesia in ho-
nozem saluatoris. ubi ampulla cum
illo sanguine reseruatur. et solenne
festum tunc agitur. **U**irtus crucis eti-
am apud infideles maxima per omnia

probat **N**am et gregl. in li. 3. dyalo. memorat andreas fundane ciuitatis epus dum quandā scimoni alem secum habitare pmitteret antiquo hostis cepit spēz illius oculis mentis eius impmere vt in lecto ne phanda cogitaret **Q**uadaz die iudeus quidam romā veniens cū iā declinaē diem cerneret et vbi manere posset minime reperisset in quodaz templo appollinis manere se contulit **Q**ui ipm loci illius sacrilegium pti mescens. quous fidē crucis minime haberet signo tñ cruci. se munire curauit **N**octe media euigilans vidit malignozū spūum turbā quādam quas in obsequiuz cuiusdā ptatis preire eumqz qui ceteris preerat in eorum medio osedē. **Q**ui cepit singulozum spūum sibi obsequentium cās actus qz discutere. qtenus vnus quisqz quātū egisset neqcie inueniret **M**odū at huius discussionis gregl. cā breuicatis ptransit sed ex simili i quodā exemplo qd legitur i vitas patrū innotescere pnt **N**am dum quodam in templum ydoloꝝ intrasset vidit sathanā sedentē et oēm ei mi liciam ei assistentē **E**t veniens vnus de malignis spiritib⁹ adorauit euz **C**ui ille **U**nde venis? **E**t rñdit **I**n illa puincia fui et ibi bella plurima suscitauit et pturbatiōes multas feci et sanguinem copiosū effudi et veni nunciare tibi. **C**ui sathā. **Q**uāto tpe hoc fecisti? **E**t ille **I**n 30. dieb⁹ **E**t sathā. **Q**uare tanto tpe hoc fecisti? **E**t ait astantib⁹ sibi. **I**te et flagellis eum cedite et duri⁹ verberate **E**t secūdo veniēs adorauit dicēs **I**n mari dñe erā. et omotiōes ma

rimas excitauit et naues multas demergens homines quospluēs occidi **E**t ait **Q**uāto tpe hec fecisti? **E**t ille **I**n. xxij. diebus **E**t misit hūc similiter flagellari dicens **I**n tam modico tanto tempe laborasti? **E**t tertius veniēs ait. **I**n quādā ciuitate fui et ritas in quibusdā nuptijs excitauit et multam sanguinis effusione feci et sponsum ipm occidi et veni nunciaē tibi **C**ui dixit **Q**uāto tpe hec fecisti? **E**t ille **I**n. x. dieb⁹ **E**t ait illi. **D**ñe plura in tātis diebus operat⁹ es? **E**t iussit eum a circumstantib⁹ verberari **E**t quart⁹ veniens ait **I**n heremo mansi et per quādraginta ānos circa quēdā monachū laborauit et vix tādem ipm in lapsū carnis precipitauit **Q**uod sathan audiēs de folio suo surrexit et eū deo sculans. coronā quaz in capite suo habebat astulit et capiti ipi⁹ imposuit et ipm secum conserdere fecit dicens **M**agnam quippe rem fortiter egisti et plus oibus alijs laboriose perpetrasti **H**ic igit⁹ vel similis pnt eē mod⁹ illius discussionis quā gregl. pretermittit **C**um ergo singuli spiritus exponerēt quod egissent vnus i medium p̄siluit et quātā carnis tētatiōem de illa scimoniāli femina ādree animū omouissz apuit addēs qd heri hora vesp̄tina vsqz ad hoc mentē ei⁹ traxerit. vt in tergo illius blandiens alapā daret **T**ūc malign⁹ spūs eum hortat⁹ est vt p̄ficēt quod cepisset vt illi⁹ ruine singularem inter ceteros palmā teneret **P**recepit qz vt quererent quisnā esset ille qui iacere in templo eodez presump̄isset **C**um autem ille vehementi⁹

palpitaret et missi spiritus eius crucis
 misterio signatum videret. territi ex
 exclamauerunt. Vere vas vacuum et
 signatum. Ad hanc vocem partim illa ma-
 lignorum spiritum turba disparuit. Ju-
 deus autem dicitur ad episcopum venit et ei omnia per
 ordinem enarrauit quod ille audiens ve-
 hementer ingemuit et omnem mulierem a
 domo sua et a vicinia partim remo-
 uit et iudeum baptizauit. Refert quoque
 Gregorius in libro dyabolus quod quidam scimonialis
 ortu ingrediens et lactucam conspiciens
 occupauit eam quam signum crucis benedicere
 oblita. auide momordit et arrepta
 a dyabolo partim cecidit. Tunc autem be-
 atus equius ad eam venisset. dyabo-
 lus clamae cepit ac dicit. Sedebas
 hic super lactucam. illa venit et momor-
 dit me ad impium autem predicti viri mor-
 tui. **Item de sancto Jo. De ea exiit.**
 hanc crisostomo require in fine.

De nomine

Cornelius interpretatur intel-
 ligens circuncisionem. Ipse enim
 intellexit intelligendo suauiter circunci-
 sionem a superfluis licitis etiam et neces-
 sariis. Vel cornelius a cornu et leof
 quod est populus. quod cornu et fortitudo po-
 puli. Ciprianus vero a ciprus quod est
 mixtura et ana quod est sursum. Vel a ci-
 pro quod est mestitia vel hereditas. Ipse
 enim habuit supernam mixturam gratie et
 virtutum. mestitiam peccatorum et hereditatem
 celestium gaudiorum.

De sancto cornelio.

Cornelius papa successor sancti
 fabiani a decio cesaere cum
 suis clericis in exilio relegatur. Ibi
 quod a sancto Cipriano cartaginensi episcopo
 litteras confortationis accepit. Tandem
 de exilio reductus decio perit. Cum

autem immobilis permaneret iussit eum de
 eius pluribus cedi. Precepit quoque ut
 ad templum martis duceretur ut ibi
 sacrificaret. aut sciam capitali sub-
 tret. Cum ergo illuc duceretur miles qui
 dum eum rogauit ut ad domum suam
 diuerteret et pro uxore sua salustia que
 per v. annos palitica iacebat oraret.
 Que cum ad eius orationem sanata
 esset. xxi. milites cum ipsa et viro suo
 domino crediderunt. que omnes iubente deo
 ad templum martis deducti. et in illud ex-
 puentes cum sancto cornelio marti-
 rizzati sunt. Passus est autem circa an-
 nos domini. ducentesimo quarto.
Ciprianus autem cartaginensis
 episcopus in eadem ciuitate patro-
 no proconsuli presentatur. Qui cum
 a fide nullatenus mutari possit in ex-
 ilium mittitur. Indeque reuocatus a
 galieno proconsule qui patritio succes-
 serat sententiam capitalem accepit.
 Qua sententia lecta dixit ciprianus
 deo gratias. Cum autem ad locum
 cum speculatore venisset precepit suis
 ut eidem speculatore pro mercede
 27 aureos darent. Accipiens quoque lin-
 theum manu sua oculos texit et sic
 coronam suscepit circa annum domini
 ducentesimo quinquegesimo septimo.

De nomine

Eufemia dicitur ab eu quod est
 bonum et femina quasi bo-
 na femina id est utilis. hone-
 sta. et delectabilis quia hoc triplici
 modo dicitur bonum. Fuit enim v-
 tilis alijs per conuersationem. hone-
 sta sibi per modum compositionem
 delectabilis deo per celestem con-
 templationem. Vel dicitur Eufe-
 mia quasi eufonia quod est suavis so-